
Vysokoškolská kaše je navařená. Jak bude chutnat?

Vysokoškolská kaše je navařená. Jak bude chutnat?

04.10.2011 06:40, Autor: [Martin Rychlík](#), www.ceskapozice.cz

Vysoké školy se dočkají školního, celoškolských akreditací, a nově půjde odebrat i podvodně získané tituly. Malé doktoráty Čechům zůstanou.

Česko už ví, jak má vypadat nový vysokoškolský zákon. Anebo přesněji: alespoň už to tak nějak tuší... Do finálních diskusí odborné veřejnosti totiž vstupuje věcný záměr zákona o vysokých školách, do nějž postupně zasahovali zástupci pracovních skupin, experti, ministr školství či jeho nejnovější náměstek. Takže výsledek je lehce nesourodý, říkají někteří odborníci.

O takřka hotové verzi věcného záměru, kterou má ČESKÁ POZICE k prostudování, se bude v příslušných expertních komisích diskutovat ještě tento pátek 7. října. V listopadu by jej ale už měla projednávat vláda. Jak bude zákon o vysokých školách vypadat?

Zachová malé doktoráty v rámci rigorózních řízení (JUDr. či PhDr.), nutnost habilitací i pro takzvaná profesní místa profesorů, zřídí Národní akreditační agenturu, institucionální akreditace pro celou školu a nikoliv jen pro obory, usnadní fúze soukromých i veřejných škol, zakáže politické aktivity na vysokých školách, třetinu akademických senátů na univerzitách budou tvořit studenti. Počítá též se zavedením školního a má stanovit „výstupní úroveň znalostí absolventů“ jednotlivých stupňů vysokoškolského vzdělání. Záměr přichází také s tím, že neoprávněně nabyté tituly bude možné zrušit a odejmout.

Práce na novém záměru trvaly přes rok. Jsou pod ním „podepsáni“ hned tři náměstci ministra školství pro vysoké školy: Kryštof Hajn, Jan Koucký a stávající náměstek Ivan Wilhelm, emeritní rektor Univerzity Karlovy. Po svém nástupu označil nový VŠ zákon za svou prioritu. „Nemám problémy se žádnou z těch zásadních věcí,“ řekl Lidovým novinám profesor Wilhelm v červnu, když připomínal, jak potřebný nový zákon je. Wilhelmovi kritici ovšem tvrdí, že razantnějších návrhů zůstalo jen pomálu a byly jím „umenšeny“.

„Je zřejmá snaha, aby zákon tak nějak prošel. Všichni si přisadí. Je viditelná snaha konzervativního Wilhelma ulámat všechny pichlavější hroty; na vývoji textu je prostě znát ústup z progresivnějších věcí. Mám strach, že se vše bude muset řešit v paragrafovaném znění znovu a před problémy neutečeme. Tahle výsledná verze je osekaná, méně jasná, někdy si i protirečí,“ říká zdroj ČESKÉ POZICE z jedné pracovní skupiny.

Dilem svého akademického náměstka údajně není úplně nadšen ani ministr školství Josef Dobeš (VV), jenže si už zkrátka nemůže dovolit čtvrtou změnu na tomto postu, říkají hlasy přímo z ministerstva.

Novinka místo dvacáté novelizace

Nového zákona o vysokých školách je skutečně zapotřebí. Současný zákon z roku 1998 byl už devatenáctkrát novelizován, takže vyvolává mimo jiné složité interpretační problémy a „nepředstavuje již v současné době z řady hledisek adekvátní právní úpravu,“ uvádí doslova věcný záměr. Nový zákon má být proto systematickou, logickou, srozumitelnou a efektivní právní úpravou. Tolik deklarovaná přání.

A skutečnost? I neprávní a neuniverzitní laik se podívá vysoké míře abstrakce posledních verzí věcného záměru. Vedle obecných tezí o konkurenceschopnosti a rozvoji znalostní ekonomiky jsou další vyhlášení o tom, co je třeba, poměrně vágní. Zákon má být totiž konstruován na principu minimální regulace, a upravovat jen to nejnужnější.

„Obávám se, že výsledek věcného záměru bude tak ‚uhlazený‘, že nebude moc konfliktní, a tím pádem bude ponechávat strašně velkou volnost pro paragrafované znění, což budí mou jistou obavu. Chápu větší míru abstrakce, ale je otázka, zda se nutná ‚hádká‘ nemá uskutečnit už teď,“ řekl ČESKÉ POZICI v rozhovoru Mikuláš Bek, nový rektor Masarykovy Univerzity v Brně.

Haňka: Stále rozměňovaná logika

Úplně spokojen s nynějším „rozevlátým“ zněním není ani profesor Rudolf Haňka, který předsedá Radě pro reformu vysokoškolského vzdělání (R2V2). „Za minulý rok se jasný a logický návrh vypracovaný na základě doporučení R2V2, který mohl postavit české vysoké školství na úroveň vyspělých evropských zemí, neustále rozměňuje a ztrácí na logice. Zdá se mi, že poslední verze uvolněná k veřejné diskusi se záměrně vyhýbá všemu, co by mohlo být kontroverzní. Navíc výsledek způsobuje neporozumění a často vede ke zbytečným diskusím o neexistujících problémech,“ řekl Haňka ČESKÉ POZICI.

„Postupným vynecháváním a slučováním tak dnes vznikly pasáže, jejichž části si buď vzájemně odporují anebo jsou v rozporu s jinými ustaveními věcného záměru,“ míní profesor z Cambridge. Příkladem prý mohou být doporučení týkající se rad vysokých škol. Původní jasné a logické doporučení od R2V2, podobné osvědčenému systému z Rakouska či Německa, bylo pokrouceno k nepoznání. „Současný návrh ustanovení týkající se rad vysokých škol je nejen logicky nerealizovatelný, ale i kdyby byl, tak nemá smysl. Místo zefektivnění administrativy by ji pouze zhoršoval a komplikoval,“ říká Haňka.

Podstatné věci na pár řádcích...

O tom, zda se výhledově zjednoduší akademická úředničina a posílí univerzitní samospráva či jak budou reálně fungovat akademické senáty, je v tomto stadiu předčasné psát. Z předloženého věcného záměru lze ale i tak dost vyčíst. Pro čtenáře vybíráme podstatné pasáže (plné znění záměru je k [přečtení v příloze PDF](#)). Nový zákon o vysokých školách má:

- Usnadnit organizační změny vysokých škol (zejména fúze). Podpoří trojí druhy fúzí: a) sloučení veřejných škol, b) soukromých a veřejných škol, c) veřejnoprávní následky fúze soukromých škol pro nástupnickou školu.
- Usnadnit vytváření společných pracovišť vysokých škol a subjektů společného zájmu; dvou nebo více škol a jiných subjektů se záměrem podpořit inovační transfer škol.
- Právně regulovat pobočky vysokých škol mimo sídlo školy.
- Uplatňovat principy autonomie vysoké školy a její odpovědnosti za dosahované výsledky.
- Chápat pozice akademických pracovníků jako funkčních míst v rámci struktury vysoké školy se zákonem nastaveným standardem postupu při ustanovení na místo (docenta).
- Dokončit proces přechodu na soustavu studijních programů dle tzv. Boloňského procesu, který například strukturuje studium na tři stupně: bakalářské, magisterské a doktorské.
- Posílit prvky hodnocení činnosti vysokých škol (výsledků a kvality).
- Posílit odpovědnost vysokých škol za zajišťování kvality; zavedení standardů.
- Vnést pravidlo zakazující organizovat politické strany a hnutí v rámci vysokých škol.
- Zavést povinnost školy sestavit pro každý kalendářní rok nedeficitní rozpočet.
- Vymezit zvláštní pravidla pro vysoké školy univerzitního typu (výzkumné univerzity), které budou oprávněny udílet vzdělání až do třetího (doktorského) stupně.
- Zachovat zásadu, že jediným orgánem veřejné vysoké školy s všeobecnou působností je rektor, který je v čele veřejné vysoké školy.
- Zavést zastoupení v akademickém senátu, který budou na školách univerzitního typu z jedné třetiny tvořit studenti (znamená to snížení jejich počtu).
- Uzákonit, že členy rady vysoké školy jmenuje ministr, přičemž jejich počet bude dělitelný třemi. Třetinu navrhne rektor, třetinu senát a třetina vyjde z vlastního podnětu ministra.
- Vymezit vědeckou nebo uměleckou radu jako orgán vysoké školy univerzitního typu pověřený péčí o kvalitu a rozvoj jejich hlavních činností.
- Uchovat pravidlo, že vojenské státní školy podléhají dozoru ministerstva obrany a školy policejní zase ministerstvu vnitra.
- Ustavit pracovní funkce docenta a profesora, s nimiž se spojí oprávnění být garantem oboru. Má stanovit i zásadu, že pracovní funkce může být obsazena pouze na základě výběrového řízení, vyjma případů, kdy dotyčného mezinárodně uznávaného experta vyzve přímo vědecká rada školy, aby funkci přijal.
- Ustanovit obecnou podmínku, že funkce docenta nebo profesora vyžaduje předchozí habilitaci (zákon ale počítá s řadami výjimek).
- Zavést pravidlo, kdy vysoká škola univerzitního typu bude moci ustanovit jako profesora pouze osobu, která vědecky nebo umělecky působí na mezinárodní úrovni.
- Upravit povinnost studentů veřejných vysokých škol hradit veřejné vysoké škole školné za studium v bakalářském nebo magisterském studijním programu.
- Zachovat samostatnou rigorózní zkoušku.
- Umožnit školám bezúplatné či placené poskytování celoživotního vzdělávání.
- Stanovit rámcově charakteristiku a výstupní úroveň znalostí a dovedností absolventů jednotlivých stupňů vysokoškolského vzdělání a předepsat standardní studijní zátěž.
- Upravit problematiku zveřejňování závěrečných prací tak, aby tato úprava byla zvláštním předpisem v oboru autorského práva.

- Upravit procesní postup a hmotněprávní podmínky, za nichž bude možno zrušit osvědčení vysokoškolské kvalifikace v případech, kdy vyjde najevo, že osoba ve skutečnosti vzdělání nenabyla, nebo je nabyla podvodně.
- Zavést institucionálně pojatou akreditaci vysoké školy pro vymezené oblasti. Akreditace bude zpravidla udělována na deset let a asi jedenkrát za pět let bude škola hodnocena.
- Zřídit Národní akreditační agenturu s celostátní působností, jejímiž povinnostmi bude udílet akreditace, zveřejňovat standardy pro vzdělávání, omezovat akreditace nebo je dokonce odjímat a nadále je dozorovat.
- Upravit příslušnost ministerstva k vedení registru vysokých škol, který bude evidovat soupis všech vysokých škol i s dalšími informacemi.

Kdy se ale takového zákona dočkáme, je ve hvězdách. Vstupovat do něj bude jistě mnoho zájmových skupin ve vysokém školství.

Akademické senáty vs. rektori manažeři

Nejen proti školnému, které prý studenti nebudou schopni splácet, se už nedávno ohradila Rada vysokých škol. I ona má k chystanému návrhu vysokoškolského zákona řadu výhrad: nelíbí se jí třeba novinky ohledně akreditací škol nebo zavedení funkčních míst docentů a profesorů. Zástupci rady také dle zprávy ČTK uvedli, že návrh zákona je zatím velmi obecný; větší spory se tak možná objeví při přípravě paragrafovaného znění.

„Domnívám se, že projednávání nového zákona nekonverguje k nějaké smysluplné podobě. Důvodem je diskuse, která je plná protichůdných názorů. Principy, které požadují vedení univerzit, jsou obvykle v rozporu s představami akademických obcí a naopak,“ uvedl pro ČESKOU POZICI profesor Ivo Vondrák z Vysoké školy báňské v Ostravě, jež usiluje o sloučení s Ostravskou univerzitou.

Rektor Vondrák říká: „Porevoluční doba je pryč a současný stav financování a tvrdé konkurenční prostředí na poli univerzitního vzdělávání a výzkumu vyžaduje uplatňovat více principy řízení než politického vyjednávání.“ Věcí, která by českému vysokému školství možná nejvíce pomohla, je právě rozhodnější postup, nežli opatrné přešlapování, které do světa nepovede.